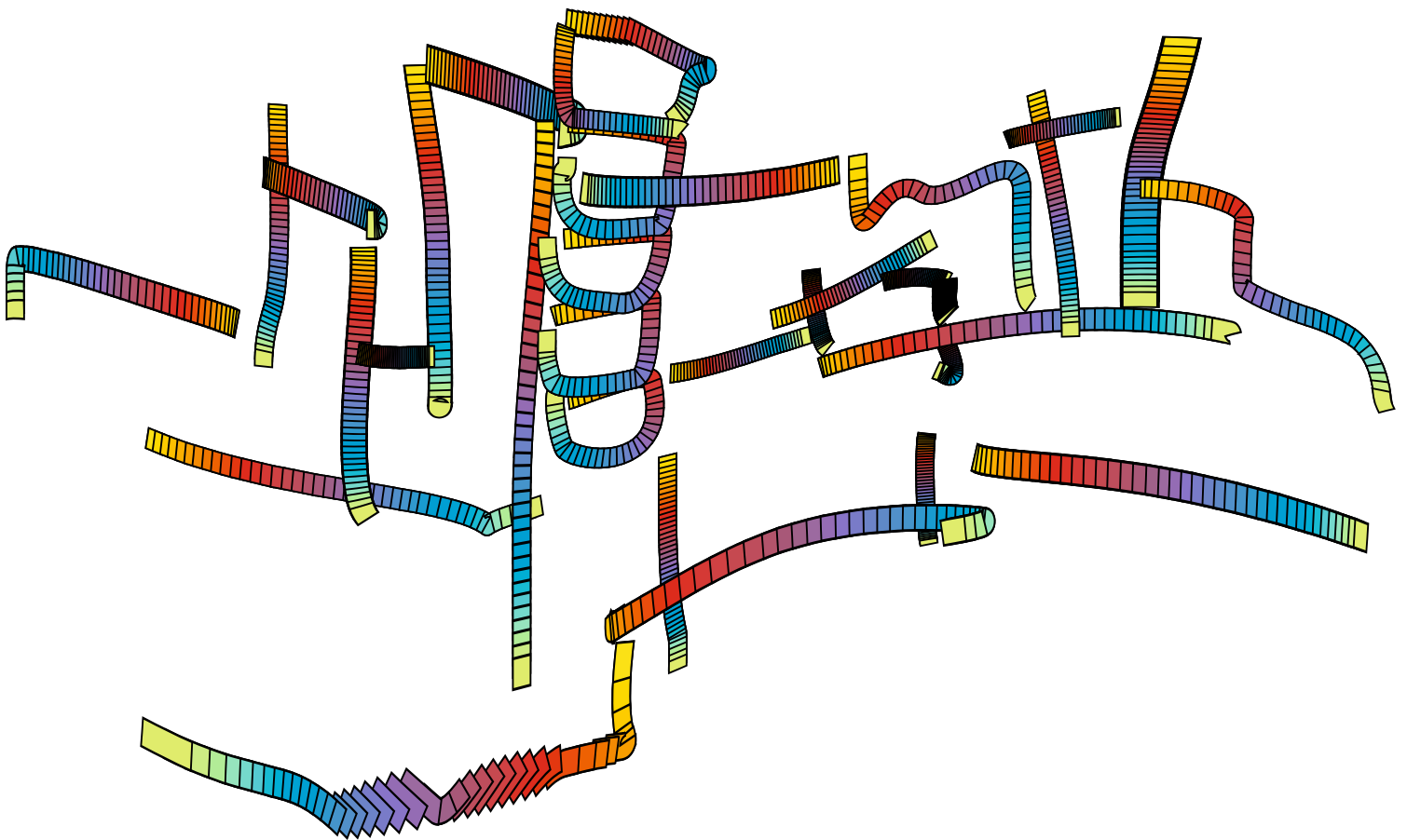

Уредници / Editors:
др Александар Јевтић
мр Борко Драшковић

Удружење урбаниста Србије
Serbian Town Planners Association

ИСКУСТВА И ПЕРСПЕКТИВЕ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА
СА ЈЕДНОСТЕПЕНИМ КОНЦЕПТОМ ПЛАНА КАО ОСНОВНИМ
УЛОГА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА У ДРУШТВУ – Е-ПРОСТОР

EXPERIENCE AND PERSPECTIVES OF URBAN PLANNING
WITH SINGLE-STAGE PLAN CONCEPT AS BASIC ONE
ROLE OF GEO-DATA IN SOCIETY – E-SPACE

Врњачка Бања, 10-12. јун 2021.

УДРУЖЕЊЕ УРБАНИСТА СРБИЈЕ
SERBIAN TOWN PLANNERS ASSOCIATION

РЕПУБЛИЧКИ ГЕОДЕТСКИ ЗАВОД
REPUBLIC GEODETIC AUTHORITY

МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА
17. ЛЕТЊА ШКОЛА УРБАНИЗМА
И УПРАВЉАЊА ГЕОПРОСТОРНИМ ПОДАЦИМА

INTERNATIONAL CONFERENCE
17TH SUMMER SCHOOL OF URBANISM
AND GEO-DATA MANAGEMENT

**ИСКУСТВА И ПЕРСПЕКТИВЕ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА
СА ЈЕДНОСТЕПЕНИМ КОНЦЕПТОМ ПЛАНА КАО ОСНОВНИМ**

**УЛОГА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА У ДРУШТВУ –
Е-ПРОСТОР**

**EXPERIENCE AND PERSPECTIVES OF URBAN PLANNING WITH
SINGLE-STAGE PLAN CONCEPT AS BASIC ONE**

**ROLE OF GEO-DATA IN SOCIETY –
E-SPACE**

Врњачка Бања, 10-12. јун 2021.

Група аутора: **I ИСКУСТВА И ПЕРСПЕКТИВЕ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА СА ЈЕДНОСТЕПЕНИМ КОНЦЕПТОМ ПЛАНА КАО ОСНОВНИМ / II УЛОГА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА У ДРУШТВУ – Е-ПРОСТОР**

Издавач: Удружење урбаниста Србије, Београд

За издавача: др Александар Јевтић, председник Удружења урбаниста Србије

Уредници: др Александар Јевтић
мр Борко Драшковић

Рецензенти: др Злата Вуксановић Мацура, САНУ, Географски институт „Јован Цвијић“
Доц. др Малина Чворо, Архитектонско-грађевинско-геодетски факултет, Бања Лука
Доц. др Данијела Миловановић Родић, Архитектонски факултет Београд

Научни одбор: Проф. др Александра Ђукић, председник, Архитектонски факултет Београд, УУС
др Александар Јевтић, председник Удружења урбаниста Србије
др Игор Марић, Матична секција архитектата ИКС, СИТС
мр Ђорђе Милић, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
мр Борко Драшковић, директор Републичког геодетског завода
др Божидар Манић, УУС, Институт за архитектуру и урбанизам Србије
Проф. др Петар Митковић, Грађевинско-архитектонски факултет Ниш
мр Бранислав Антонић, УУС, Архитектонски факултет Београд
Доц. др Ратка Чолић, Архитектонски факултет Београд
др Злата Вуксановић Мацура, САНУ, Географски институт „Јован Цвијић“
Доц. др Малина Чворо, Архитектонско-грађевинско-геодетски факултет Бања Лука
Проф. др Драган Коматина Архитектонски факултет Подгорица
Проф. др Нусрет Мујагић, Универзитети у Сарајеву и Тузли
Проф. др Страхиња Трпевски, Архитектонски факултет Скопље
др Жаклина Ангеловска, Комора архитектата и инжењера Северне Македоније
Доц. др Милена Динић Бранковић, Грађевинско-архитектонски факултет Ниш
Проф. др Марија Маруна, Архитектонски факултет Београд
Доц. др Данијела Миловановић Родић, Архитектонски факултет Београд
Проф. др Дарко Реба, Департман за архитектуру и урбанизам ФТН Нови Сад
мр Душан Минић, Удружење урбаниста Србије
мр Миодраг Ференчак, Удружење урбаниста Србије
др Марија Лалошевић, Урбанистички завод Београда
др Верољуб Трифуновић, УУС, Удружење урбаниста Србије
Доц. др Драгутин Радосављевић, Удружење урбаниста Србије
Проф. др Весна Златановић Томашевић, Удружење инжењера Београда

Организационо-програмски одбор: Зоран Д. Јовановић, председник, Републички геодетски завод, УУС
Татјана Симоновић, Удружење урбаниста Србије, ИКС
Светлана Јаковљевић, Удружење урбаниста Србије
Милка Павловић, Рума, Удружење урбаниста Србије
Гордана Недељковић, Крушевац, Удружење урбаниста Србије
Ивана Јоксимовић, Лесковац, Удружење урбаниста Србије
Мр Миролjub Станковић, ЈП Завод за урбанизам Ниш
Марија Пауновић Милојевић, Инфоплан, Аранђеловац, УУС
Марина Благојевић, Лепосавић, Удружење урбаниста Србије
Славица Ференц, Шабац, Удружење урбаниста Србије
Бојан Алимпић, Шабац, Удружење урбаниста Србије
Лазар Мандић, Крагујевац, Удружење урбаниста Србије

Технички уредник: Светлана Јаковљевић

Дизајн корица: Јасна Марићевић

Тираж: 300 примерака

Штампа: УНИГРАФ, Ниш

Година: 2021.

ISBN: 978-86-84275-44-0

ЗБОРНИК РАДОВА ЈЕ ШТАМΠΑНА УЗ ПОДРШКУ ИНЖЕЊЕРСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ

ИЗДАВАЧ ЗАДРЖАВА СВА ПРАВА: РЕПРОДУКЦИЈА НИЈЕ ДОЗВОЉЕНА

ПРЕДГОВОР

Поштоване колегинице и колеге, урбанисти и планери,

Међународна конференција „17. Летња школа урбанизма и управљања геопросторним подацима“ одржава се и ове године у нешто измењеном термину и у измењеним околностима. Разлог је познат: пандемија вируса Ковид-19. Позитивни трендови, које дугојемо процесу имунизације, настављају се, те се надам да ћемо се врло брзо вратити редовном начину живота и рада. Као што видите, формат летње школе је промењен; садашњи назив 'Међународна конференција' говори да смо прихватили оно што школа већ одавно јесте – најзначајнији стручни скуп из области урбанизма у региону. Велики број пријављених, квалитетних радова говори о потреби презентовања онога што је урађено на теоријском и практичном пољу, говори о помацима у, генерално гледано, области планирања, као и о сталном напретку које је евидентан у раду колега из Републичког геодетског завода. Надам се да ће се ове позитивне тенденције наставити.

Добро дошли на летњу школу!

*Др Александар Јевтић, дипл.инж.грађ.
Председник
Удружења урбаниста Србије*

I ИСКУСТВА И ПЕРСПЕКТИВЕ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА СА ЈЕДНОСТЕПЕНИМ КОНЦЕПТОМ ПЛАНА КАО ОСНОВНИМ	1
<i>Проф. др Александра Ђукић, др Јелена Марић</i> SHRINKING CITY: ФЕНОМЕН, УЗРОЦИ, ТИПОЛОГИЈА И ПОСЛЕДИЦЕ ЛОКАЦИЈЕ НА ПЕРИФЕРИЈИ РЕГИОНА.....	3
<i>др Бранислав Антонић</i> ОПАДАЊЕ ГРАДОВА СРЕДЊЕ ВЕЛИЧИНЕ У СРБИЈИ: ДА ЛИ И КАКО ПОЛОЖАЈ ГРАДА У СКЛОПУ ДРЖАВЕ УТИЧЕ НА ОВУ ПОЈАВУ?.....	11
<i>Проф. др Виталиј Стадников</i> ПИТАЊЕ ПРАВИЛА ЗОНИРАЊА И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ ИСТОРИЈСКИХ ГРАДОВА У РУСИЈИ: ЗОНИРАЊЕ ПРЕМА ОБРАСЦИМА НАСЛЕЂЕНОГ ОБЛИКОВАЊА.....	21
<i>Мр Миодраг Ференчак</i> СРБИЈИ ЈЕ ПОТРЕБАН БОЉИ УРБАНИЗАМ – ПОДСЕТНИК НА НЕКЕ НАСЛЕЂЕНЕ И НОВЕ ОБЛИКЕ У УРБАНИСТИЧКОМ СИСТЕМУ УЗ ПРЕЛАЗ НА НОВЕ ТИПОВЕ ПРЕДУЗЕТНИШТВА.....	31
<i>др Неда Живак, мр Марко Иванишевић, Стеван Чукић,</i> ГЕНЕЗА И МОДИФИКАЦИЈА ЛЕГИСЛАТИВНЕ МАТЕРИЈЕ У ОБЛАСТИ ПРОСТОРНОГ ПЛАНИРАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ.....	39
<i>Проф. др Весна Златановић-Томашевић</i> ТЕОРЕТСКЕ ПРЕТПОСТАВКЕ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА И ОДРЖИВ УРБАНИ РАЗВОЈ.....	45
<i>Марија Косовић, Ана Граовац</i> ПЛАН ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ КАО ИНСТРУМЕНТ ЗА ТРАНСФОРМАЦИЈУ БЕОГРАДСКИХ BROWNFIELD ПОДРУЧЈА.....	51
<i>Весна Теофиловић, др Јасмина Ђокић Павков</i> ЗОНЕ ЗАШТИТЕ ДАЛЕКОВОДА У ГРАДСКОМ ПОДРУЧЈУ: ИЗАЗОВИ У ПЛАНИРАЊУ.....	59
<i>Мирјана Ђурић, Мирјана Маринковић Габарић, Милун Милићевић, Владимир Раковић</i> АСПЕКТ СТРАТЕШКОГ ПЛАНИРАЊА У ПЛАНОВИМА ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ЦЕЛИХ ГРАДСКИХ НАСЕЉА.....	67
<i>др Јасмина Ђокић Павков Ана Граовац</i> ПРОБЛЕМИ СПРОВОЂЕЊА ПЛАНОВА ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ БЕОГРАДА.....	73
<i>др Марија Маруна, др Александра Ђорђевић</i> ПОСТ COVID-19 БЕОГРАД: У СУСРЕТ ГУП-У 2041.....	81
<i>др Данијела Миловановић Родић, Љубица Славковић, др Марија Маруна, Ксенија Радовановић</i> ИНТЕРАКТИВНИ УРБАНИЗАМ: ИСКУСТВА РАЗВОЈА И ПРИМЕНЕ ОН-ЛАЈН ПЛАТФОРМЕ ЗА ИЗГРАДЊУ ЗНАЊА И КАПАЦИТЕТА ЗА ДИЈАЛОГ.....	91
<i>Катарина Данков, проф. др Александра Ђукић, др Бранислав Антонић</i> СМЕДЕРЕВО – КРЕАТИВНИ ГРАД: ИСТРАЖИВАЊЕ КРЕАТИВНОГ ИДЕНТИТЕТА СТАРОГ ЈЕЗГРА СМЕДЕРЕВА У ЦИЉУ ЊЕГОВЕ ПРЕПОЗНАТЉИВОСТИ.....	99
<i>Катарина Медар, др Петар Митковић</i> ТАКТИЧКИ УРБАНИЗАМ – ОД НЕФОРМАЛНИХ ИНИЦИЈАТИВА ДО ДУГОРОЧНИХ РЕШЕЊА.....	107
<i>др Љиљана Стошић Михајловић, Предраг Михајловић</i> УЛОГА ЕКОНОМСКИХ ПРИНЦИПА У САВРЕМЕНОМ УРБАНИСТИЧКОМ ПЛАНИРАЊУ.....	115
<i>др Милена Динић Бранковић, Милица Игић, др Петар Митковић, Јелена Ђекић</i> САВРЕМЕНИ УРБАНИСТИЧКИ КОНЦЕПТИ У ПЛАНИРАЊУ И ПРОЈЕКТОВАЊУ СУБУРБАНИХ ПОДРУЧЈА – ТЕОРИЈСКЕ ПОСТАВКЕ И ПРИМЕРИ ДОБРЕ ПРАКСЕ.....	121
<i>др Данијела Миловановић Родић, др Александра Ђорђевић, Марија Мићановић</i> РАЗНОЛИКОСТ ПРАКСИ ПЛАНИРАЊА: ПОУКЕ И ИСКУСТВА ПРОЈЕКТА РЕГЕНЕРАЦИЈЕ VIII И IX ОКРУГА У БУДИМПЕШТИ.....	131
<i>Стефан Матијевић, др Александра Ђукић, др Бранислав Антонић</i> МУЛТИМОДАЛНИ ЧВОР У СЛУЖБИ УРБАНЕ РЕГЕНЕРАЦИЈЕ: НОВА ЖЕЛЕЗНИЧКА СТАНИЦА У СМЕДЕРЕВУ.....	139
<i>Доц. др Милена Вукмировић, Ена Миљковић</i> ПРИМЕНА КОНЦЕПТА ЗЕЛЕНЕ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ У ПРОЦЕСУ УРБАНОГ РАЗВОЈА.....	147

Садржај

<i>мр Марко Иванишевић, Лука Сабљић, др Даворин Бајић</i> ВЕБ-ГИС АПЛИКАЦИЈЕ ЈЕДИНИЦА ЛОКАЛНИХ САМОУПРАВА КАО СЕРВИСИ ЗА ПРЕГЛЕД ДОКУМЕНАТА ПРОСТОРНОГ УРЕЂЕЊА – ИСКУСТВА ИЗ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ.....	155
<i>Марија Десић, проф. др Александра Ђукић, др Бранислав Антонић</i> СТВАРАЊЕ ЗОНЕ РЕКРЕАЦИЈЕ У СМЕДЕРЕВУ ПО НАЧЕЛИМА КОНЦЕПТА PLEASURE CITY.....	163
<i>Др Верољуб Трифуновић, Мирјана Ђурић, Иван Радуловић, Лазар Мандић</i> ПЛАН УРБАНИСТИЧКЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ГРАДСКИХ НАСЕЉА - РАЗВОЈ КОНЦЕПТА У УРБАНИСТИЧКОЈ ПРАКСИ СРБИЈЕ - НАСЕЉЕ СТАРА ВАРОШ У КРАГУЈЕВЦУ.....	169
<i>Дејан Пухало</i> РЕГУЛАЦИЈА И ПРОСТОРНО-ФУНКЦИОНАЛНА ОРГАНИЗАЦИЈА ИСТОРИЈСКИХ УРБАНИХ ЧЕТВРТИ ТРЕБИЊА.....	179
<i>Бојан Алимпић, Јана Богдановић, Ксенија Лукић</i> КРЕИРАЊЕ НОВОГ ИДЕНТИТЕТА ГРАДА КРОЗ РАЗВОЈ ЈАВНИХ ПРОСТОРА И ТРГОВА У ПЕРИОДУ 2015-2020 У ШАПЦУ.....	185
<i>др Малина Чворо, Јелена Павловић</i> ГРАДСКИ ТРГ КАО ИНТЕГРАЛНИ ДИО САВРЕМЕНОГ УРБАНОГ РАЗВОЈА БАЊЕ ЛУКЕ.....	195
<i>Соња Стојановић, Татјана Здравковић, Соња Јанковска Станковић</i> ТРГ У ЛЕСКОВЦУ - ИЗАЗОВИ И РЕАЛИЗАЦИЈА.....	203
<i>др Марија Лалошевић, Јелена Ђерић</i> КОНТИНУИТЕТ ПЛАНСКИХ РЕШЕЊА КРОЗ ГЕНЕРАЦИЈЕ – ПРИМЕР ПОДРУЧЈА КНЕЗ МИХАИЛОВЕ УЛИЦЕ У БЕОГРАДУ, СРБИЈА.....	211
<i>др Љиљана Стошић Михајловић, Марија Михајловић</i> МЕТОДЕ ПРОЦЕНЕ ВРЕДНОСТИ НЕПОКРЕТНОСТИ У УРБАНОЈ КОМАСАЦИЈИ.....	223
<i>Предраг Михајловић, Марија Михајловић</i> РАЗВОЈ НОВИХ МОДЕЛА УРБАНЕ КОМАСАЦИЈЕ И УРБАНИСТИЧКОГ УРЕЂЕЊА НАСЕЉА.....	229
II УЛОГА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА У ДРУШТВУ – Е-ПРОСТОР.....	235
<i>мр Ђорђе Милић, мр Борко Драшковић, Љиљана Живковић, Дарко Вучетић</i> КОНЦЕПТУАЛНИ ОКВИР И СТРУКТУРА ПЛАТФОРМЕ ЗА ПРИПРЕМУ, КООРДИНАЦИЈУ И ПРАЋЕЊЕ ИЗРАДЕ ДОКУМЕНАТА ПРОСТОРНОГ И УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА Е-ПРОСТОР.....	237
<i>Бинела Бојовић, Бојана Марић, Милена Трифуновић</i> МОДЕРНИЗАЦИЈА НАДЗОРА У ПОСТУПКУ КОМАСАЦИЈЕ ЗЕМЉИШТА.....	247
<i>Давор Ђуран, Василија Живановић, Олга Дамњановић, Бојан Теодосијевић</i> НАЦИОНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА ГЕОПРОСТОРНИХ ПОДАТАКА КРОЗ ПРИЗМУ СОЦИЈАЛНО-ЕКОНОМСКЕ АНАЛИЗЕ – ПРАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АСПЕКТ, ТРЕНУТНЕ И ОЧЕКИВАНЕ КОРИСТИ ЗА ДРУШТВО У ЦЕЛИНИ.....	255
<i>Дијана Обровић</i> КАТАСТАР ВОДОВА – ПРОЦЕДУРА, ВРСТЕ УПИСА, ДОКУМЕНТА.....	261
<i>Драгана Милићевић Секулић, Соња Ракић, Лепосава Тишић</i> АТРАКТИВНОСТ УЛАГАЊА У ЗЕМЉИШТЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	269
<i>Вања Шимунић, Др Иван Поттић</i> ПРОСТОРНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ О НЕФОРМАЛНИМ ОБЈЕКТИМА У СЛУЖБИ УПРАВЉАЊА РИЗИЦИМА И ПРОСТОРНОГ ПЛАНИРАЊА.....	273
<i>Марко Драгутиновић, Марина Кањо</i> ПОСТУПАК ПОДНОШЕЊА ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ПРИ ОЗАКОЊЕЊУ ОБЈЕКТА И УПИСУ ОБЈЕКТА У ОБЈЕДИЊЕНОЈ ПРОЦЕДУРИ.....	281
<i>Србислав Станојловић, Оливера Коматина, Немања Паунић, др Марина Јовановић Миленковић, мр Саша Рикановић</i> ГЕОСРБИЈА – ИНТЕГРАЦИЈА РЕГИСТАРА У АКЦИЈИ КРОЗ РЕГИСТАР РИЗИКА И НАЦИОНАЛНОГ РЕГИСТРА ИНВЕСТИЦИОНИХ ЛОКАЦИЈА.....	287

др Данијела Миловановић Родић¹
др Александра Ђорђевић²
Марија Мићановић³

РАЗНОЛИКОСТ ПРАКСИ ПЛАНИРАЊА: ПОУКЕ И ИСКУСТВА ПРОЈЕКТА РЕГЕНЕРАЦИЈЕ VIII И IX ОКРУГА У БУДИМПЕШТИ

Резиме: Интернационализација знања, размена идеја и искустава заједница и институција различитих земаља, представљају један од начина подизања њихових капацитета за суочавање са сличним развојним изазовима. Велики број тих изазова је узрокован процесима глобализације који за циљ имају, пре свега, креирање услова за несметан проток роба, услуга и новца, смањујући на тај начин њихове разлике, уједначавајући културне обрасце и системе вредности, те тиме драстично мењајући друштва и заједнице широм света. Свет тако постаје јединствен полигон на ком снажни међународни, често моћнији од самих држава актери, намећу правила и дизајнирају институционалне аранжмане примерене њиховим циљевима и интересима. Способност друштава у целини за суочавање са тим притисцима, као и оним који су у индиректној вези са њима, попут климатских промена, растућег јаза између сиромашних и богатих, неравномерног урбано-руралног развоја, угрожености природних ресурса и загађења животне средине, зависи од компетенција, креативности и интегритета њихових институција, али пре свега, њихове способности да уче из сопствених, али и из искустава других заједница и њихових институција.

У раду ће бити представљени резултати истраживања спроведеног у оквиру наставног процеса на предмету Методологија планирања на мастер студијском програму Интегрални урбанизам Архитектонског факултета Универзитета у Београду 2020/21. школској години. Предмет је конципиран у складу са разумевањем да се адекватни одговори на наведене изазове развијају критичким преиспитивањем постојећег планерског модела, институција, развојних одређења и методолошких поступака, те њиховом континуираном адаптацијом новим развојним околностима. Један од извора сазнања представљају истраживања добрих и лоших пракси формулисања и имплементације решења, односно искустава у различитим развојним контекстима.

У првом делу рада ће бити представљени вредносни оквир предмета и концепт педагошког модела, односно методологија истраживања спроведеног у оквиру њега. У другом делу рада ће бити представљени резултати истраживања: (а) основне карактеристике развојног контекста и модела планског система (регулаторни оквир, институционални аранжман, систем планова, процедуре планирања, инструменти имплементације) Мађарске као једног од анализираних полигона, а затим (б) процеса регенерације два суседна округа Будимпеште као примера добре и лоше праксе. У трећем делу ће бити представљене и дискутоване сличности и разлике процеса и остварених исхода, односно генерисане поуке од значаја за суочавање са сличним изазовима у Србији.

Кључне речи: методологија планирања, примери пракси, урбана регенерација, Будимпешта

DIVERSITY OF PLANNING PRACTICES: LESSONS AND EXPERIENCES OF REGENERATION PROJECTS OF VIII AND IX DISTRICTS IN BUDAPEST

Abstract: Internationalization of knowledge, exchange of ideas and experiences among communities and institutions of various countries are one of the ways to raise their capacity to face similar development challenges. Many of these challenges are caused by the globalization processes, which aim, above all, to create conditions for the undisturbed flow of goods, services and money, hence reducing their differences, harmonizing cultural patterns and value systems, and drastically changing societies and communities around the world. In this manner, the world becomes a single testing ground where strong international actors, often more powerful than the states themselves, impose rules and design institutional arrangements appropriate to their goals and interests. The ability of societies as a whole to cope with these pressures, as well as those indirectly related to them, such as climate change, the growing gap between rich and poor, uneven urban-rural development, threats to natural resources and environmental pollution, depends on competencies, creativity and integrity of their institutions, but above all, their ability to learn from their own, but also from the experiences of other communities and their institutions.

¹ Универзитет у Београду-Архитектонски факултет, danijela@arh.bg.ac.rs

² Универзитет у Београду-Архитектонски факултет, aleksandra.dj@arh.bg.ac.rs

³ Универзитет у Београду-Архитектонски факултет, 2019_22007@edu.arh.bg.ac.rs

The paper will present the research results conducted within the teaching process on the subject of Planning Methodology in the master study program Integral Urbanism of the Faculty of Architecture, University of Belgrade realized in the 2020/21 school year. The course is conceptualised in line with the understanding that adequate responses to these challenges could be developed by critically reviewing the existing planning models, institutions, development perspectives and methodological procedures, and their continuous adaptation to new development circumstances. One of the sources of knowledge is research into good and bad practices of formulating and implementing solutions, more specifically experiences in different development contexts.

The first part of the paper will present the value framework of the subject and the concept of the pedagogical model, particularly the research methodology conducted within it. The second part of the paper will present the results of the research: (a) essential characteristics of the development context and model of the planning system (regulatory framework, institutional arrangement, system of plans, planning procedures, implementation instruments) of Hungary as one of the analysed research polygons, and then (b) the regeneration process of two neighboring districts of Budapest as examples of good and bad planning practice. In the third part, the similarities and differences of the process and the achieved outcomes will be presented and discussed, focusing on generated important lessons for facing similar challenges in Serbia.

Keywords: planning methodology, examples of practice, urban regeneration, Budapest

1. УВОД

Градови представљају уникатне творевине комплексно и многоструко (узрочно-последично) повезане са системом институција управљања (укупним, па и просторним) развојем тог друштва, подједнако специфичним и уникатним, као што су и њихови градови. Упркос томе, услед глобалних процеса различитих природа, све је више сличних изазова са којима се градови широм света, те тиме и институције управљања њиховим развојем, суочавају. Осим климатских промена, миграција становништва, деградације животне средине, неодговорног трошења необновљивих ресурса, продубљивања јаза између богатих и сиромашних, услед глобалне хегемоније неолибералног развојног дискурса, кључни изазови развоја градова данас представљају трансформације институција и пракси управљања на свим управљачким нивоима, без обзира на степен развијености друштва и држава (Harvey, 2003). Брза трансформација, висока продуктивност, тржишна рационалност, дерегулација, приватизација, индивидуализам, конкурентност, предузетништво и компетиција, постају глобално прихваћени критеријуми успешности развоја, те тиме и основ трансформације институција управљања развојем широм света (Boland, Bronte, & Muir, 2017). Последично, трансформишу се и системи планирања, оличени у политикама урбаног развоја, правном оквиру, садржају и типовима докумената, организационој структури, позицији професије у развојним процесима, систему едукације и компетенцијама планера. Глобални финансијски системи у синергији са slabим институцијама управљања урбаним развојем, претварају градски простор искључиво у пословни полигон у којем се јавни интерес и друштвене користи повлаче у односу на приватне (Peck, Theodore, & Brenner, 2009; Miró, 2011).

У том контексту, све је већи број различитих типова иницијатива којима државе и професионалне асоцијације широм света удружено раде на преиспитивању, дискусији и установљавању критеријума пожељног (одрживог, урбаног) развоја, развоју знања и размени сазнања на основу искустава. Инсистира се на установљавању заједничких и глобално прихваћених вредности и циљева, уз наглашавање важности њихове локализације, односно прилагођавања конкретном контексту (Бајић Брковић, 2000). У овом раду ће бити представљени садржај и педагошки модел предмета Методологија планирања на мастер студијском програму Интегрални урбанизам Архитектонског факултета Универзитета у Београду и дискутовани резултати наставног процеса настали у 2020/21. школској години.

2. РАЗНОЛИКОСТ ИНСТИТУЦИОНАЛНИХ АРАНЖМАНА И ПРАКСИ ПЛАНИРАЊА

Разноликост институционалних аранжмана и пракси планирања, односно формалних и неформалних правила, образаца рада и организационих структура, резултат је деловања многих фактора, пре свега "пређеног историјског пута" и карактеристика развојног контекста, односно конкретне територије и друштва. Ради разумевања начина њиховог настајања и трансформације, друштву: (а) регулативни (закони и подзаконска акта), (б) нормативни (професионални стандарди и обрасци рада), и (ц) културно-когнитивни (систем вредности, идеје и веровања) (Јанићијевић, 2008). То значи да у истом регулативном окружењу, услед различитих нормативних или културно-когнитивних сегмената, могу настати различити начини организације и начина рада. Захваљујући

таквој перспективи, могуће је разумети зашто се различите земље, односно друштва и заједнице које се налазе у сличним развојним околностима развијају на различите начине. Успешност адаптације система развојним изазовима, зависи од квалитета сагласности и интеграције сва три нивоа на којима је систем установљен. Дакле, промене регулаторног оквира, које немају утемељење у нормативном и културно-когнитивном нивоу, односно нису у сагласју са разумевањем, знањем, вештинама, и системом вредности професионалне, али и шире заједнице, су у великој мери осуђене на неуспех, односно остају "мртво слово на папиру". Исто важи и у обрнутом смеру, односно регулатива и организациона структура, морају пратити развој сазнања, вредности, идеја, потреба и приоритета у некој заједници. Ово је од великог значаја за разумевање начина на који се сазнања, вредности, идеје и концепти (не)могу "увозити" из неких других контекста очекујући исте ефекте. Промене се морају одсликавати на сва три нивоа, а сазнања и решења из других контекста и туђих искустава се морају дискутовати, поредити и промишљати уз неопходност разумевања контекста у ком су генерисани, те тек након тога адаптирати у складу са локалним приликама. Дакле, развој планирања зависи од развоја његовог контекста и различите праксе се могу разумети, односно стећи поуке на основу туђих искустава, само уколико се разуме његов институционални и развојни контекст (Masser & Williams, 1986). Разумевање значаја "учења од других" је исходovalo публикавањем великог броја различитих типова публикација, од којих издвајамо (а) оне које омогућавају увид у дизајн националних система планирања (ISoCARP издања 1992, 1995, 1998, 2001, 2008, 2015; Newman & Thornlei, 1996; ЕС, 1997; Oxley & Brown, 2009) и (б) оне које дају преглед примера добрих пракси (нпр. ISoCARP-ов годишњи преглед од 2004 до 2020).

Слична настојања размене искустава и знања су се паралелно одвијала и у области едукације планера. У току 2005. године УН су покренуле *Декаду образовања за одрживи развој* ради унапређења капацитета образовних институција за едукацију за одрживи развој. У оквиру те иницијативе је публиковано више докумената (UNESCO 2005, 2014а, 2014б, 2017) чија је примарна сврха припрема професионалаца различитих струка за формулисање одрживих решења за нарастајуће изазове са којима се суочавају градови и друштва широм света. Према тим документима су садржај учења, педагошки модел и исходи учења у функцији „друштвене трансформације“, односно унапређења капацитета професионалаца за "стварање праведнијег, мирнијег, толерантнијег, инклузивнијег, сигурнијег и одрживијег света" (UNESCO, 2014б:12).

У наставку рада ће бити представљен садржај предмета и педагошки модел у оквиру ког су у наставном процесу произведени резултати - примери добре и лоше планерске праксе, за које сматрамо да могу бити прилика за генерисање поука за праксе урбане регенерације у Србији.

3. ЕДУКАЦИЈА УРБАНИСТА ЗА НОВЕ ИЗАЗОВЕ: ПРЕДАГОШКИ МОДЕЛ И МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Предмет Методологија планирања на Мастер академским студијама Интегрални урбанизам (МАС ИУ) на Архитектонском факултету Универзитета у Београду је формиран 2013. године, када је МАС ИУ први пут акредитован⁴. Студијски програм МАС ИУ је намењен едукацији студената у области урбаног и просторног планирања и урбаног дизајна са идејом да оспособи будуће професионалце за растућу сложеност изазова са којима се градови и друштва (глобално и локално) суочавају, а нарочито за деловање у контексту "развоја земље у транзицији, измењеном институционалном и културном оквиру савремених градова"⁵. Конципиран је у складу са разумевањем да сложеност контекста у којем би будући урбанисти требало да делују, усложњава и мења њихову улогу у друштву, те је у складу са тим потребно мењати и компетенције које се стичу у процесу едукације е (Маруна & Миловановић Родић, 2017; Maruna, Milovanović Rodić & Čolić, 2017).

Основни циљ предмета⁶ је упознавање са основним питањима улоге, обухвата и домена урбанистичког планирања, али и осталих инструмената планирања и управљања просторним развојем. Фокус је на овладавању вештинама и знањима у области планерске методологије и успостављању релација између урбанистичког планирања, урбаног дизајна и пројектовања међусобно, као и са осталим инструментима управљања просторним развојем. У оквиру теоријског дела наставе методологија планирања и планерски методи се разматрају у оквиру концепта одрживог развоја, рационалног и колаборативног модела планирања и различитих типова планских инструмената. Главни циљеви наставног процеса су развијање компетенција за планирање одрживог урбаног развоја.

⁴ Предмет је формирала редовни професор др Нада Лазаревић Бајец, након чијег одласка у пензију 2015. године предмет преузима доцент др Данијела Миловановић Родић.

⁵ Брошура МАСИУ, http://www.arh.bg.ac.rs/wp-content/uploads/dokumenti_201314/1314_MASU_opste_informacije/1314_MASU_Brosura.pdf?pismo=lat

⁶ Кирикулум предмета Методологија планирања, школска 2020/21 година

Овогодишња настава на предмету се одвијала у оквиру међународног ERASMUS+ пројекта Креативни Дунав: Иновативно учење за инклузивни развој малих и средњих градова (Creative Danube: Innovative teaching for inclusive development in small and medium-sized Danubian cities) у ком су учествовали наставници, сарадници и студенти седам европских факултета. Примарни вредносни и регулаторни оквир рада на предмету су УН Агенда 2030 за одрживи развој (2015), УН-ХАБИТАТ Нова урбана агенда (2016) и ЕУ Урбана агенда (2016), које представљају међународне политике урбаног развоја које се у Србији спроводе Националном стратегијом одрживог урбаног развоја до 2030. године (2019). Тема овогодишњег практичног дела наставе је *Планирање у контексту: разноликост модела, пракси и искустава планирања* у оквиру ког су се студенти бавили истраживањима (а) институционалних аранжмана - система планирања просторног развоја седам европских земаља, (б) примера добре планерске праксе, и (ц) примера лоше планерске праксе.

Предмет рада и педагошки модел су засновани на следећим премисама.

планирања је контекстуална делатност - може се разумети и мењати само уколико се разуме (друштвени, економски, историјски, институционални, географски, културолошки, политички, идр.) контекст у ком се примењује,

- од институционалног аранжмана (општег и специфичног - у области планирања, националног и локалног), усклађености регулаторног, нормативног и културно-когнитивног нивоа институција, и компетенција управа и планера зависи успешност и квалитет планирања, односно управљања променама.

дизајн институционалног аранжмана је предмет рада планера.

планирање је интердисциплинарна делатност која успоставља везу између различитих дисциплина, актера, нивоа, сектора и инструмената управљања развојем у процесу формулисања и имплементације одрживих решења за развој заједница, градова и региона, планери морају да буду осељени за синтезу локалних и глобалних знања, критичко сагледавање карактеристика актуелне планерске праксе и њихову адаптацију у складу са критичком анализом туђих искустава на локалном и глобалном нивоу, те из њих генерисаних нових сазнања, идеја и типова решења.

У складу са тим, у наставном процесу, студенти су истраживали развојни контекст, регулаторни оквир, организациону структуру, систем планова, процедуре планирања и инструменте имплементације, са фокусом на учешћу грађана у процесу планирања, седам земаља дунавског региона, и примере добре и лоше планерске праксе реализованих у оквиру тог система. Основна идеја је да се на основу интегралне анализе планерског контекста генеришу сазнања о условима разлозима и њиховог (не)успеха, али и о самим решењима, те на основу њих генеришу поуке које би могле бити од значаја за нашу планерску праксу.

4. АНАЛИЗА СЛУЧАЈА: УРБАНА РЕГЕНЕРАЦИЈА БУДИМПЕШТЕ

4..1. Основне карактеристике развојног контекста и модела планског система

Пратећи истраживање Међународног друштва урбаних и просторних планера (ISOCARP), развој урбанистичког планирања у Мађарској може се поделити на три временска периода (1) урбани развој пре 1945. године, (2) урбани развој под државним социјализмом и (3) урбани развој после социјализма (Ryser & Franchini, 2015). Током првог временског периода, почетак модерног капиталистичког развоја је био ограничен само на Будимпешту и неколицину градова, док је развој индустријализације у међуратном периоду значајно допринео наставку урбанизације праћеном порастом укупног градског становништва у земљи (Ryser & Franchini, 2015). Иако је нови Закон о урбанистичком планирању из 1937. увео три нова инструмента планирања (програм урбаног развоја, општи план коришћења земљишта и детаљни план коришћења земљишта), већи део јавних финансија је након 1945. године улаган у периферне делове града, најчешће кроз изградњу великих стамбених насеља утичући на пораст сиромашних четврти и постепену девастацију постојеће урбане структуре (Ryser & Franchini, 2015). Међутим, наведени инструменти су добили на значају током 60-их година, јер су се добро уклапали у посебне развојне обрасце у социјалистичком периоду државе (Ryser & Franchini, 2015). У периоду социјализма, генерални план је третиран као план слободног коришћења земљишта са прописима о зонирању који се односе само на приватно власништво (једнопородичне куће, кондоминијуме итд.), док се детаљним плановима коришћења земљишта лако прилагођавало променама државних развојних одлука (велики пројекти становања, преуређења централних делова града или индустријских четврти које су били у државној својини) (Ryser & Franchini, 2015). Такође, током периода социјализма карактеристичан је нагли пораст броја градова у држави, чији је узрок делимично повезан са растућом интервенцијом државе и централно

планским карактером модернизације (Zoltan & Zoltan, 1998). На крају комунизма, Мађарска мрежа градова се могла функционално и структурно поделити у три различита урбана типа: социјалистички (нови) градови, историјски (пијачни) градови и аграрни градови (Zoltan & Zoltan, 1998). Временски период после социјализма, а пре 1990. године, карактерише политичка транзиција која је довела до слабљења централно-планске праксе препуштајући улогу државе регулаторним снагама тржишта тиме омогућајући градовима да доносе сопствене развојне политике (Zoltan & Zoltan, 1998). Постојећи систем планирања у Мађарској је хијерархијски који у зависности од региона поседује три до четири нивоа просторних планова (Scharmann, 2020). На највишем нивоу се налази Национални просторни план који садржи правно обавезујуће документе који се усвајају гласањем у скупштини (Scharmann, 2020). Испод Националног просторног плана постоје два просторна плана за посебне регионе који покривају главни град Будимпешту и околну урбану агломерацију, односно туристичко подручје око језера Балатон (Scharmann, 2020). Оба плана су обавезујућа за планове нижег нивоа и ревидирају се сваких седам до десет година. Такође, на сваких седам година свака жупанија припрема Просторни план жупаније омогућавајући везу између Националног просторног плана и локалног плана детаљним прописима предвиђених Националним планом (Scharmann, 2020). Просторни планови жупаније посебно су важни за контролу развоја, јер третирају питања будућег развоја, заштите природе и културне баштине (Scharmann, 2020). Просторне планове на сва три нивоа власти прате развојни концепти, а главни правни оквир чине Закон XXVI о Националном просторном плану (2003), Закон LXXVIII о развоју и заштити изграђеног окружења (1997) и Закон XXI о регионалном развоју и просторном планирању (1996) (Scharmann, 2020).

4.2. Приказ процеса и исхода регенерације VIII и IX округа Будимпеште

У наставку рада биће приказана два пројекта урбане регенерације у суседним окружима који представљају примере лоше и добре планерске праксе у Будимпешти. Први пројекат Corvin Promenade (Corvin Sétány) који је препознат као неуспешна урбана регенерација смештен је у доњем делу VIII округа познатим под именом Józsefváros укупне површине 685ha. Ближе одређено, смештен у Corvin четврти, пројекат заузима површину од 22ha обухватајући подручје са највећом вредношћу парцела (Beliczay, 2009). Атрактивност локације огледа се у факторима близине центру града, приступачности метроа, развијености саобраћајне мреже и присуства разноврсних садржаја у непосредној близини. Пројекат је део Стратегије урбаног развоја Будимпешта 2002 коју је креирало одељење за урбанизам општине Будимпешта (Beliczay, 2009).

У оквиру пројекта сачувано је 46 објекта, односно 1.400 општинских и приватних станова од укупно 2.500, док су остали објекти срушени методом "урбане регенерације булдожером", а становници исељени како би се изградила потпуно нова стамбено-пословна четврт Corvin Promenade (Beliczay, 2009). Тиме су измењене и некадашња урбана структура традиционалног градског ткива и структура становништва.

Од укупно 500.000m² новоизграђеног простора, 50.000m² припада угоститељском, трговинском, забавном и културном садржају (Corvin Sétány, 2018). Срушено је 100 станова, углавном у власништву локалне власти, на чијем месту је подигнуто шеталиште - променада наткривена стакленим кровом са продавницама, кафићима и канцеларијама са обе стране (Corvin Sétány, 2018). Створено је 20.000m² јавних простора у које спада и шеталиште, 33.900m² тржног центра Corvin Plaza и спортски велнес центар са базеном на скоро 2.800m² површине (Corvin Sétány, 2018). Уз то је обухваћено нових 2.700 станова и 100.000m² пословног простора, а пројекат подржавају локална општина Józsefváros и градска општина Будимпешта у финансијској ЈПП (јавно приватно партнерство) са уделом: 500 милиона евра приватна и 72 милиона евра јавна инвестиција (Beliczay, 2009).

Након промене режима 1997. године, различите државне и општинске инвестиционе компаније су угашене (Beliczay, 2009). Те исте године, за потребе управљања процесима регенерације суседства, локална општина је створила предузеће RÉV8 као квази невладину организацију, у власништву 60% општине VIII округа и 40% општине Будимпешта (Beliczay, 2009). Задатак компаније је да разради предлоге за стратегије урбаног развоја и урбане обнове и да управља пројектима. RÉV8 је такође оператер (менаџер) и посредник између приватних инвеститора, фирми за развој, локалних грађана, представника округа и локалних институција, а у случају пројекта Corvin Promenade представља посредника између општине и инвеститора (Beliczay, 2009). Пројекат Corvin Promenade је званично покренут 2004. године, споразумом закљученом између учесника - општина је одговорна за јавне програме, а Мађарска компанија Futureal Real Estate Development, Ltd. за тржишно засноване елементе (Futureal, 2018).

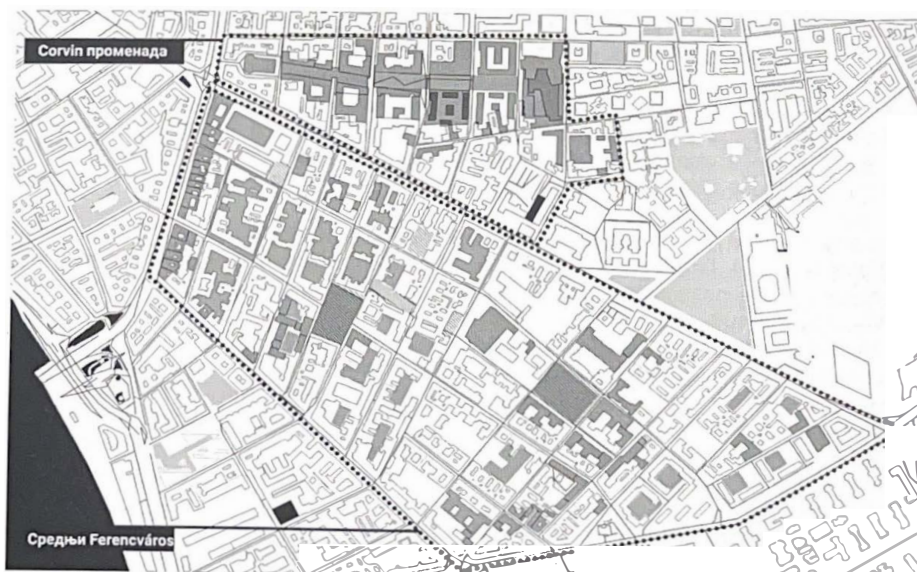
Други пројекат који представља пример успешне урбане регенерације, налази се у IX округу - централни део Ferencváros-а. Урбанистички просторни план за предметно подручје формиран је 2002. године по задатку локалне управе IX округа (Városfejlesztés, 2019). Главни развојни циљеви локалне управе наведени у урбанистичком просторном плану који се односе на површину од 75

хектара, обухватају: побољшање квалитета јавних површина и објеката, стварање система уређених јавних површина са приоритетом на пешаке активирањем коришћења функција приземља; интегрисани систем паркирања на јавним површинама, стварање довољног броја паркинг места у подземним гаражама и вишеспратним паркинзима; развој јавних зелених површина, односно њихова санација, обнова јавног парка Ferenc tér, стварање додатних површина и јавних паркова - башта унутар стамбених блокова, јавних вртова, уклањање индустријских активности које загађују животну средину и смањење промета возила (Városfejlesztés Zrt, 2019).

Урбана обнова је започета током 1980-их година као развој стамбеног насеља у граду након промене режима, а почетком 1990-их је постала успешна јавно-приватна операција регенерације урбаних подручја (Locsmandi, p. d.). Обновљени квартал у оквиру IX округа је постао први квартал у новим државама чланицама ЕУ који је 1998. године добио "Оскар награду" од стране FIABCI - Међународне организације инвеститора за некретнине (International Real Estate Federation) (Locsmandi, p. d.). Главни актери укључени у пројекат обнове Ferencváros-и представљају јавне, државне и општинске агенције и компаније: Одељење за урбани развој; Одељење за становање; Metropolitan Development Company (FOBER) - општинска компанија Будимпеште за развој; Окружно предузеће за управљање имовином (IKV); Компанија за рехабилитацију - као огранак компаније IKV; Национална штедионица (OTP); Грађевинске компаније; и Компаније за архитектонски дизајн (Locsmandi, p. d.). Из општинског годишњег буџета 2,5 милијарде форинти намењено је рехабилитацији и ова сума се троши на обнову, рушење и преправку, као и на обнову јавних простора и паркова (Beliczay, 2009). Општина није била искључиво финансијски одговорна за припрему подручја за рехабилитацију од 75ha у средњем Ferencváros-у: 20 милијарди форинти долазило је из општинског буџета, 5 милијарди форинти из градске општине Будимпеште и милијарду форинти из ЕУ (Beliczay, 2009). Приватни предузетници уложили су у квартал 100 милијарди форинти (Beliczay, 2009).

4.3. Сличности и разлике у приступу и релација са оствареним исходима

Анализирани примери представљају два случаја у којима децентрализован систем управљања, односно подела града Будимпеште на округе, може имати како негативан, тако и позитиван исход у зависности од интереса окружних власти и успешности постигнутих договора са осталим секторима. Порастом интереса приватних инвеститора за програме обнове округа у Будимпешти, (међу којима је и поменута Futureal Real Estate Development, Ltd., из примера Corvin Promenade) узроковало је да већина пројеката буде финансирана од стране фирми које се баве некретнинама ограничавајући развој Будимпеште на нову изградњу или обнову појединих објеката од посебног интереса за појединце (Beliczay, 2009). Због таквог утицаја приватног сектора, ређи су случајеви да урбана регенерација неког округа Будимпеште заиста представља обнову постојећег историјско-архитектонског наслеђа и унапређења квалитета живота становника, а не центрификацију и гетоизацију зарад профита, наметањем нових стандарда и садржаја за средњу и вишу класу.

Слика : Приказ анализираних примера лоше и добре праксе урбане регенерације.

Извор: аутори рада

Одабрани примери реализованих пројеката имају доста сличности због свог положаја у односу на центар града, али и због јединственог историјско-архитектонског наслеђа којем је услед дугогодишњег пропадања била потребна адекватна обнова. Осим физичке промене четврти, потребан је и подстицај за побољшање квалитета живота затеченог становништва које је имало низак стандард и степен образовања, уз присуство одређеног процента маргинализоване ромске популације. Многим остарелим урбаним областима и стамбеним насељима у Мађарској је неопходна оваква интервенција (Locsmandi, n. d.). Примери добре урбане регенерације су ретки, јер су доступна финансијска средства недовољна, недостају обучени стручњаци, а социјални радници су малобројни и слабо плаћени (Locsmandi, n. d.). Међутим, социјална урбана обнова могла би да донесе стварно побољшање заједницама у неповољном положају, уместо да само "пресели" проблеме на неку другу четврт (Locsmandi, n. d.).

Табела: Упоредни приказ добре и лоше праксе урбане регенерације

Критеријум	Corvin Promenade (Corvin Sétány), Józsefváros	Средишњи део Ференцвароши
Начин финансирања изградње и регенерације	Јавно приватно партнерство (500 милиона евра приватна и 72 милиона евра јавна инвестиција). Постојање посредника између општине и инвеститора.	Јавно приватно партнерство (оквирно у еур: 55,7 милиона евра општинског буџета, 13 милиона евра из градске општине Будимпеште, 2,7 милиона евра из ЕУ, 278 милиона евра од приватних предузетника)
Квалитет живота постојећег становништва	Исељавање постојећег становништва, доминантно рушење објеката и делимична центрификација кроз промену стандарда и садржаја	Инфраструктурно унапређење (паркирање, унапређење објеката) Унапређење зелених и пешачких површина
Заштита градитељског наслеђа	Фокус на изградњи нове физичке структуре, очување дела стамбеног фонта	Фокус на обнови постојећег архитектонског наслеђа, без радикалног рушења, контекстуално сензитиван дизајн
Третман угрожених социјалних група	Недовољан третман, фокус на исељавању	Фокус на очувању постојеће социјалне структуре
Однос приватних и јавних површина	Повећање приватних површина, комерцијалних и пословних садржаја	Повећање капацитета и квалитета отворених јавних површина
Однос између новоизграђеног и постојећег урбаног ткива	Структура нових објеката волуметријом, дизајном и спратном висином одудара од околних сачуваних објеката	Обнова старих као и изградња нових објеката усклађена је са карактеристикама постојећег урбаног ткива пратећи волумен и висинску регулацију задржаних објеката

Правац у којем треба развијати социо-урбане политике, представља препознат пример добре праксе у IX округу средњег Ferencváros-а. У њему су правилно избалансиран односи између окружне власти и приватног сектора који је био задужен за финансирање и развој округа. На овај начин су сви услови задовољени: није дошло до радикалног рушења старог језгра; сачувани објекти, станови и блоковске структуре су обновљене на такав начин да доприносе квалитетнијим условима за живот уз избалансиран однос јавно-приватних површина; и на крају, цена становања и закупа је прилагођена стандардима становништва које је живело у округу пре регенерације. У случају Corvin Promenade јасно се показује подељеност између приступа који подржава директне економске и политичке интересе округа и социјално осетљивог приступа, који има за циљ да сачува што већи део суседства (Keresztély, 2016).

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Резултати учења из вишедеценијских искустава различитих земаља у процесу урбане регенерације се могу посматрати на два нивоа. Првом, који се односи на начине прилагођавања притисцима глобализације, неолиберализма, али и различитим вредносним системима, који се између осталог сагледавају у пројектима урбане регенерације. Искуства показују да исти плански систем, у различитим временским периодима, омогућава различите институционалне аранжмане, и да као такав производи различите резултате у погледу начина финансирања, третмана постојећег градитељског наслеђа, али и да на различити начин балансира између приватних и јавних

површина, односа новоизграђеног и постојеће урбаног ткива, али и да успоставља специфичан третман према затеченом становништву. Анализирани пројекти и рефлексије позитивних и негативних аспеката урбане регенерације показују неопходност промишљања датих елемената, али и значај контекстуално сензитивног планирања и дизајна простора како би се остварили социо-културни и еколошки бенефити.

Други ниво се односи на знање које студенти стичу у оквиру наставног процеса, где је важно издвојити значај (1) разумевања дисциплине планирања и различитих модела планирања на нивоу Европске Уније, (2) разумевање утицаја специфичног развојног контекста и искустава планирања на простор и становнике, (3) успостављање критичког става у односу на специфичан процес планирања и резултате такве планерске праксе, (4) евалуације примера урбане регенерације у контексту развојног процеса.

У садејству, дати нивои омогућавају рефлексију, доприносе унапређењу компетенција младих професионалаца и нуде полигон за промишљање планираних пројеката урбане регенерације, како централних градских подручја, тако и простора некадашњих индустријских постројења и војних комплекса.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бајић Брковић, М. (2000) Огледи о планирању и одрживом развоју града. Београд: Архитектонски факултет Универзитета у Београду. Избор поглавља.
2. Beliczay, E. (2009) Urban regeneration in Budapest, Budapest: Institute for Transportation & Development Policy (ITDP)
3. Brenner, N. (2009). Neoliberal urbanism: Models, moments, mutations. SAIS Review, XXIX(1), 49-66. SAIS Review, XXIX(1), 49-66.
4. Corvin Sétány. (2018) The development in numbers. Preuzeto sa: <https://corvinsetany.hu/en/about-the-corvin-promenade/>
5. EU Commission. (1997). The EU compendium of spatial planning systems and policies. Regional Development Studies No 28.
6. European Council of Spatial Planners (n.d.). MAGYAR URBANISZTIKAI TÁRSASÁG (MUT) HUNGARY, Brussels: ЕСТР-CEU. Приступљено 26.04.2021.
7. Futureal. (2018) Corvin Quarter urban regeneration, Futureal Management Szolgáltató Kft.
8. Harvey, D. (2003) The right to the city. *International journal of urban and regional research*, 27(4), 939-941.
9. ISoCaRP. (2004, 2005, 2006, 2007, 2008, ... 2020) Review of World Planning Practice. ISOCARP (International Society of City and Regional Planners).
10. Jančićević, N. (2008). *Upravljanje organizacionim promenama*. Београд: Економски факултет Универзитета у Београду
11. Keresztély, K. (2016) A "bulldozer-shaped urban regeneration" Corvin Promenade in Budapest, *Cities Territories Governance*
12. Locsmandi, G. (n. d.) Urban and housing renewal in Ferencváros, 9th district of Budapest, Hungary: Technical University of Budapest
13. Maruna, M., Milovanović Rodić, D., Čolić, R. (2018). Remodelling Urban Planning Education for Sustainable Development: The case of Serbia. *International Journal of Sustainability in Higher Education*.
14. Maruna, M., & Milovanović Rodić, D. (2018). Toward a National Core Curriculum in Urbanism: The Case of Serbia. U A. Zvodnik Lamovšek, Prostorski načrtovalci 21. stoletja (str. 81-89). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.
15. Miró, S. (2011). Producing a "Successful City": Neoliberal Urbanism and Gentrification in the Tourist City—The Case of Palma (Majorca). *Urban Studies Research*, 13 pages. doi: <https://doi.org/10.1155/2011/989676>
16. Newman, P., & Thornley, A. (1996). *Urban Planning in Europe: International Competition, National Systems and Planning Projects* (1st ed.). Routledge.
17. Oxley, M., Brown, T., Fernandez-Maldonado, A.-M., Qu, L., and Tummers, L. (2009) Review of European Planning Systems. London: National Housing and Planning Advice Unit
18. Ryser, J., & Franchini, T. (Eds.) (2015). International manual of planning practice: IMPP. ISOCARP (International Society of City and Regional Planners)
19. Scharmann, L. (2020). Introduction to the Hungarian spatial planning system, Interreg Central Europe Programme, Saxon State Ministry for Regional Development
20. UNESCO (2014a). Shaping the Future We Want: UN Decade of ESD 2005-2014. Final report. Paris: UNESCO. Accessed on 22nd April, 2018. <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002303/230302e.pdf>
21. UNESCO (2014b). Roadmap for implementing the Global Action Programme on ESD. Paris: UNESCO. Accessed on 22nd April, 2018: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf>
22. UNESCO (2017). Education for Sustainable Development Goals Learning Objectives. Paris: UNESCO. Accessed on 22nd April, 2018: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002474/247444e.pdf>
23. Zoltan, K. Zoltan, D. (1998). Geographical features of urban transition in Hungary, (str. 41-46). Budapest: Geographical Research Institute Hungarian Academy of Sciences